

Suomen eduskunta
Lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fiViite
HE 26/2016Yhteyshenkilö
Sören SilverströmAsia
LAUSUNTOPYYNTÖ

Lakivaliokunta pyytää lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä. Ehdotetulla lailla toteutettaisiin valtion oikeusaputoimistojen rakenneuudistus siten, että muutoksen jälkeen Suomessa olisi kuusi virastoina toimivaa oikeusapu- ja edunvalvontapiiriä. Maakunnan hallitusta ei ole kuultu esityksen valmistelun yhteydessä.

Nykyinen oikeusapu ja edunvalvonta Ahvenanmaan maakunnassa
Ahvenanmaan itsehallintolain mukaan oikeusapu ja edunvalvonta kuuluvat valtakunnan lainsäädäntövaltaan, viitaten erityisesti siihen, että oikeudenkäyntilaitos ja oikeudenkäyttö kuuluvat valtakunnan toimivaltaan Ahvenanmaan itsehallintolain (1991:71) 27 §:n 23 kohdan mukaan.

Lain valtion oikeusaputoimistoista (SSK 258/2002) 1 §:n mukaan valtio ylläpitää oikeusaputoimistoja oikeusavun antamista varten. Oikeusaputoimistot sijaitsevat oikeusapupiireissä. Lain holhoustoimen edunvalvontapalveluiden järjestämisen (SSK 575/2008) 1 §:n mukaan holhoustoimesta annetussa laissa (SSK 442/1999) tarkoitettuja edunvalvojan tehtäviä varten on saatavissa alueellisesti riittävä määrä edunvalvontapalveluita. Valtion oikeusaputoimistot vastaavat edunvalvonta-alueiden edunvalvontapalveluiden järjestämisestä.

Asetuksessa säädetään tarkemmin oikeusapupiireistä ja edunvalvonta-alueista. Oikeusministeriön asetuksen oikeusapupiireistä sekä oikeusaputoimistojen toimipaikoista ja edunvalvonta-alueista (SSK 534/2013) 2 §:n mukaan oikeusaputoimistot ottavat oikeusavun ja edunvalvonnan asiakkaita vastaan toimipaikoissaan. Asetuksen mukaan Ahvenanmaan oikeusaputoimistolla on toimipaikka Maarianhaminassa ja toimisto kuuluu Turun oikeusapupiiriin. Saman asetuksen 4 §:n mukaan kunnat jaetaan

edunvalvonta-alueisiin oikeusaputoimiston mukaan. Kaikki Ahvenanmaan kunnat kuuluvat Ahvenanmaan oikeusaputoimistoon.

Voi olla historiallisesti kiinnostavaa, että ennen vuotta 1998 oikeusaputoimintaa koskevat tehtävät hoiti ensisijaisesti Ahvenanmaan maakunnan hallitus, kun taas valtakunnassa näistä tehtävistä vastasivat muutoin kunnat. Tämä tapahtui nk. sopimusasetuksen nojalla. Kun sekä oikeusaputoiminta että edunvalvonta on myöhemmin siirretty valtiolle, on vastuu niistä siirtynyt Ahvenanmaan oikeusaputoimistolle.

Ehdotetut muutokset ja Ahvenanmaan maakunta

Esityksessä ehdotetaan, että nykyisistä kuudesta oikeusapupiiristä tulisi virastoja ja että oikeusaputoimistot ja edunvalvontatoimistot perustetaan rinnakkaisiksi toiminnoiksi. Samalla piirien nimet muuttuvat oikeusapu- ja edunvalvontapiireiksi. Mitään toimipaikkoja ei lakkauteta. Hallituksen esityksestä ilmenee, että tarkoituksena on yhden ainoan oikeusapuviraston perustaminen.

Yhtenä pääasiallisena tavoitteena näyttää olevan, että hallintotehtävät, joita tänä päivänä hoitavat johtavat julkiset oikeusavustajat, johtavat julkiset edunvalvojat ja osastosihteerit siirrettäisiin oikeusapu- ja edunvalvontapiirien johtajille ja hallintosihteereille. Ajatuksena on, että tämä vapauttaa voimavaroja hallinnollisista tehtävistä asianajo- ja edunvalvontatyöhön.

Esityksessä huomioidaan Ahvenanmaan oikeusaputoimisto. Siitä ilmenee, että Turun oikeusapupiirissä sijaitseva Ahvenanmaan oikeusaputoimisto on henkilöstöluvultaan pienin oikeusaputoimisto. Toimistossa on julkinen oikeusavustaja ja oikeusapusihteeri sekä yleinen edunvalvoja ja edunvalvontasihteeri. Nyt ehdotettavassa organisaatiorakenteessa Ahvenanmaan oikeusaputoimisto olisi oikeusapu- ja edunvalvontapiirin toimisto toimipaikkana Maarianhamina.

Ahvenanmaan oikeusaputoimiston osalta ehdotetaan lisäksi, että toimisto vastaisi sekä oikeusapupalvelujen että edunvalvontapalvelujen tuottamisesta ja että toimistossa olisi johtava julkinen oikeusavustaja. Toimiston nimeksi ehdotetaan Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto. Esityksessä viitataan myös Ahvenanmaan itsehallintolain (1991:71) kielisäännöksiin ja todetaan, että oikeusapu- ja edunvalvontapiirin, jonka alueella Ahvenanmaan oikeusapu- ja edunvalvontatoimisto sijaitsee, tulee kaikessa yhteydenpidossaan toimiston kanssa käyttää ruotsin kieltä.

Maakunnan hallituksen lausunto

Maakunnan hallitus toteaa, että hallituksen esitys ensisijaisesti koskee valtion ylläpitämän oikeusavun ja edunvalvonnan uudelleenorganisointia. Ehdotuksen pääasiallisena seurauksena näyttäisi olevan rakenne, jossa sekä oikeusaputoimistot että edunvalvontatoimistot ovat suoraan oikeusapu- ja edunvalvontapiirin johtajan alaisuudessa. Tavoitteena on vapauttaa voimavaroja hallinnollisista tehtävistä asianajo- ja edunvalvontatyöhön,

kun hallintotehtävät siirretään toimistoista piirien johtajille ja hallintosihtereille.

Maakunnan hallitus ei voi arvioida, mikä organisaatiomalli olisi valtion kannalta sopivin. Ahvenanmaan näkökulmasta on oleellista, että paikallisten, ruotsinkielisten oikeusapu- ja edunvalvontapalvelujen saatavuus turvataan organisaatiomallista riippumatta. Esimerkiksi sellainen malli, joka perustuu siihen, että osa henkilökunnasta tai toiminnoista ei fyysisesti sijaitse maakunnassa, ei ole tarkoituksenmukaisin. Uudelleenjärjestely ei saa johtaa siihen, että oikeusavun ja edunvalvonnan laatu tai saatavuus heikkenee maakunnassa. Esityksessä mainitaan lyhyesti, että se parantaisi kansalaisille tarjottavien palveluiden laatua.

Maakunnan hallitus haluaa erityisesti korostaa, että uudelleenjärjestelyt eivät saa johtaa siihen, että valtio ei pysty täyttämään Ahvenanmaan itsehallintolain (1991:71) 6 luvun mukaisia kielellisiä velvoitteitaan. Itsehallintolain 36 §:n nojalla maakunnassa valtion viranomaisten virkakieli on ruotsi. Maakunnan valtiollisissa viranomaisissa sisäinen virkakieli on oikeusavun ja edunvalvonnan osalta ruotsi. Viranomaiset käyttävät siten ainoastaan ruotsia sekä kirjallisesti että suullisesti ja toimituskirjat laaditaan ruotsiksi (HE 73/1990 vp s. 87).

Kielisäännökset merkitsevät, että ruotsi on kirjeenvaihtokielenä myös sisäisessä valtakunnan viranomaisten ja maakunnan välisessä kirjeenvaihdossa. Näin on laita siinäkin tapauksessa, että kirjelmä koskee muita kuin itsehallintoasioita, ja riippumatta siitä, antaako asia aiheen toimituskirjaan vaiko ei (HE 73/1990 vp s. 88). Tämä tarkoittaa mm., että Ahvenanmaan oikeusaputoimiston ja oikeusapu- ja edunvalvontapiirin välisten kirjelmien tulee olla ruotsiksi. Asioiden menestyksellinen hoitaminen ja asiakkaiden oikeudesta oikeusturvaan huolehtiminen edellyttävät myös, että Ahvenanmaata koskevia asioita hoitavalla henkilökunnalla on tietoa maakuntalainsäädännöstä ja hallinnosta Ahvenanmaalla.

Maakunnan hallitusta kuullaan asiassa vasta lakiehdotuksen ollessa eduskunnan käsittelyssä. Täysin riippumatta siitä, onko esitystä pidettävä maakunnalle erittäin tärkeänä lakina Ahvenanmaan itsehallintolain (1991:71) 28 § 2 momentin nojalla, maakunnan hallitus katsoo, että hyvään lainvalmisteluun kuuluu kuuleminen aikaisemmassa vaiheessa.

Muilta osin ei maakunnan hallituksella ole huomautettavaa.

Ministeri

Nina Fellman

Johtava lakimies

Sören Silverström